

VI JORNADES GEDAPS de la CAMFiC

Actualització en diabetis 2014

Participa amb l'etiqueta:
#JornadaGedaps
@camfic

4 de juliol de 2014 a l'Hotel Barceló Sants - Pl. Països Catalans, s/n (estació de Sants)

Algunes reflexions a propòsit de l'Educació Terapèutica en diabetis

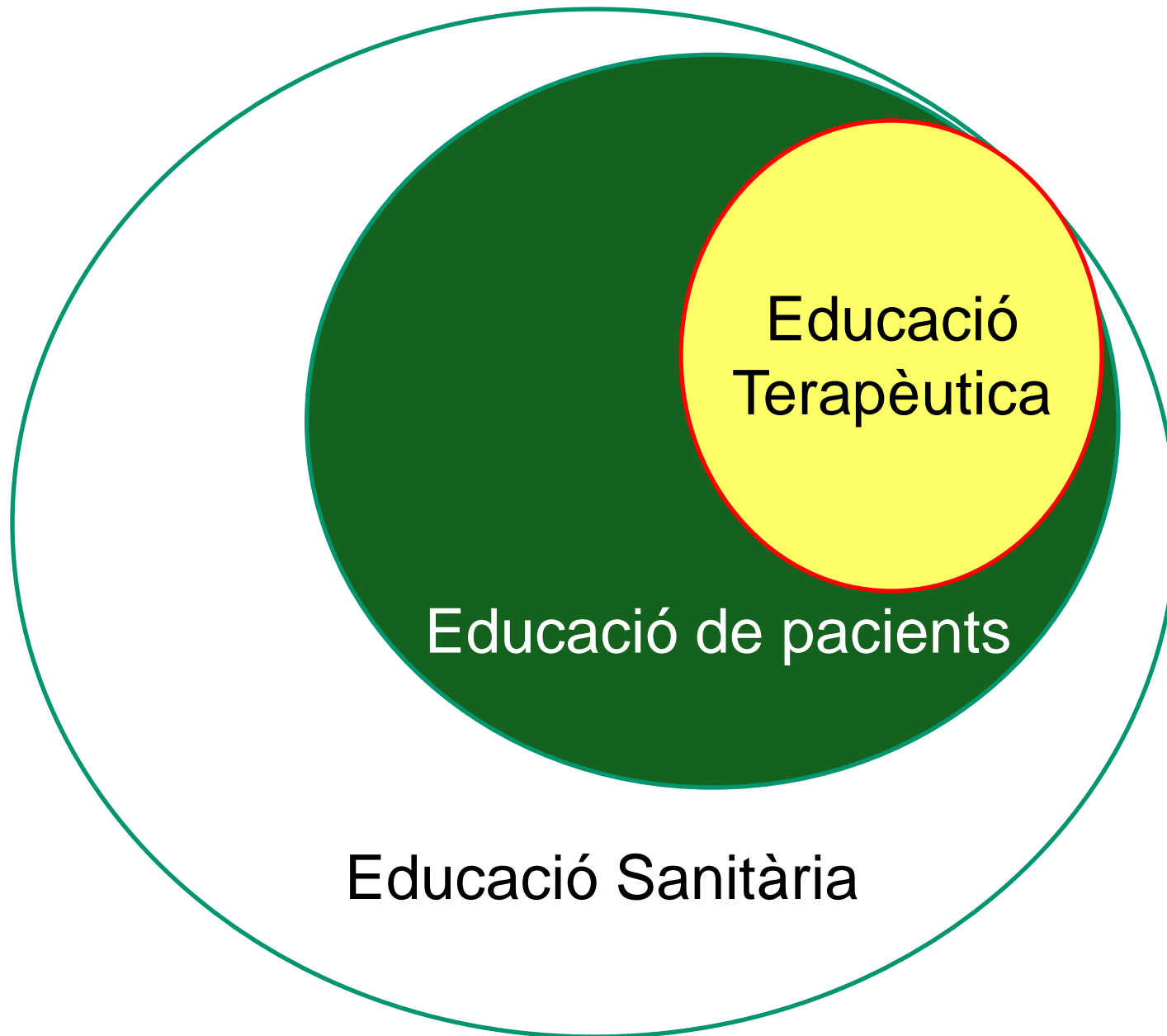
Dani Figuerola
Fundació RCF. Barcelona.

www.frcf.cat

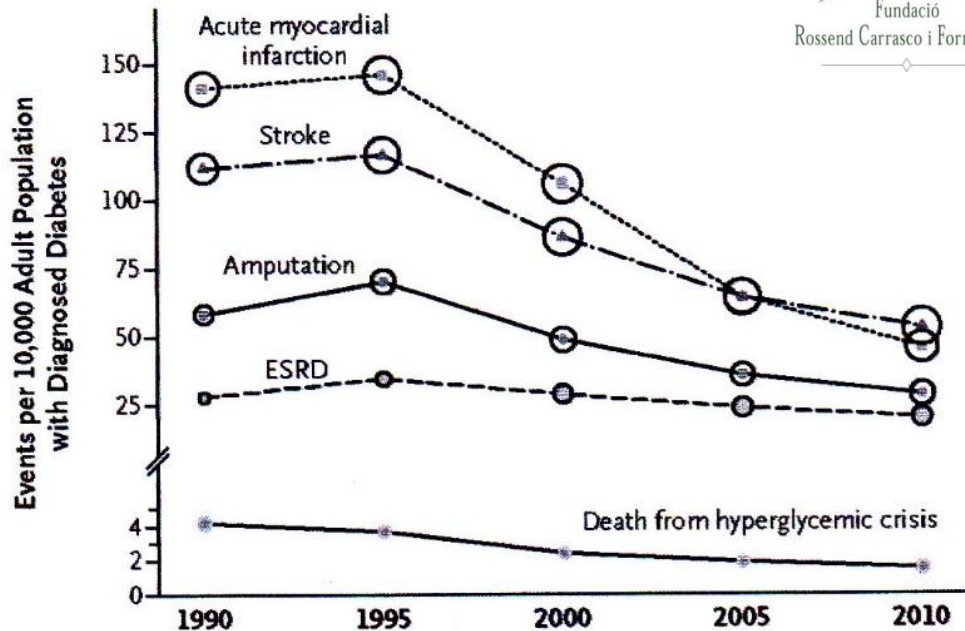

camfic
societat catalana de
medicina familiar i
comunitària

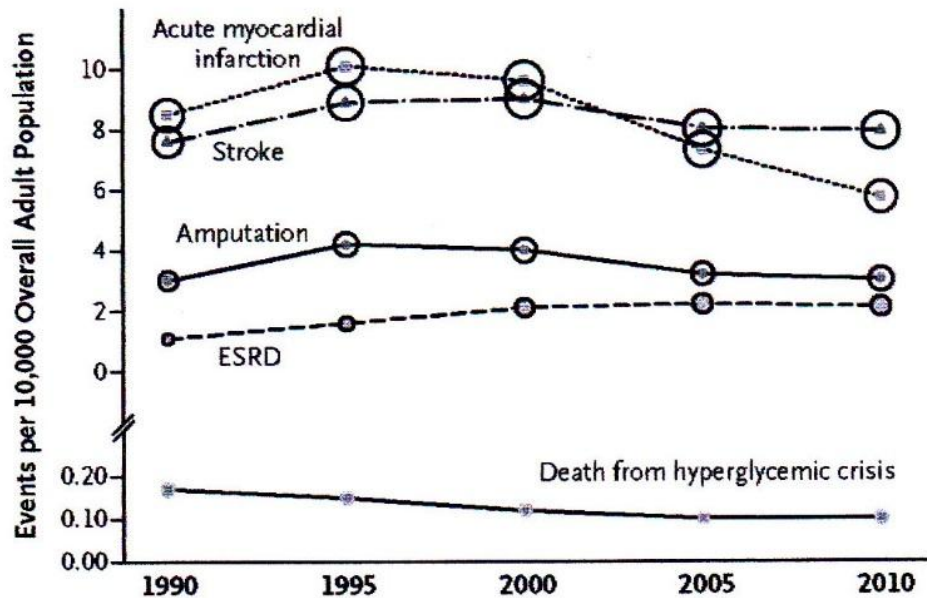
4/7/2014

A Population with Diabetes

B Population with or without Diabetes

Daniel Figuerola
Doctor en medicina, endocrinòleg
Col·legiat Núm. 5.900

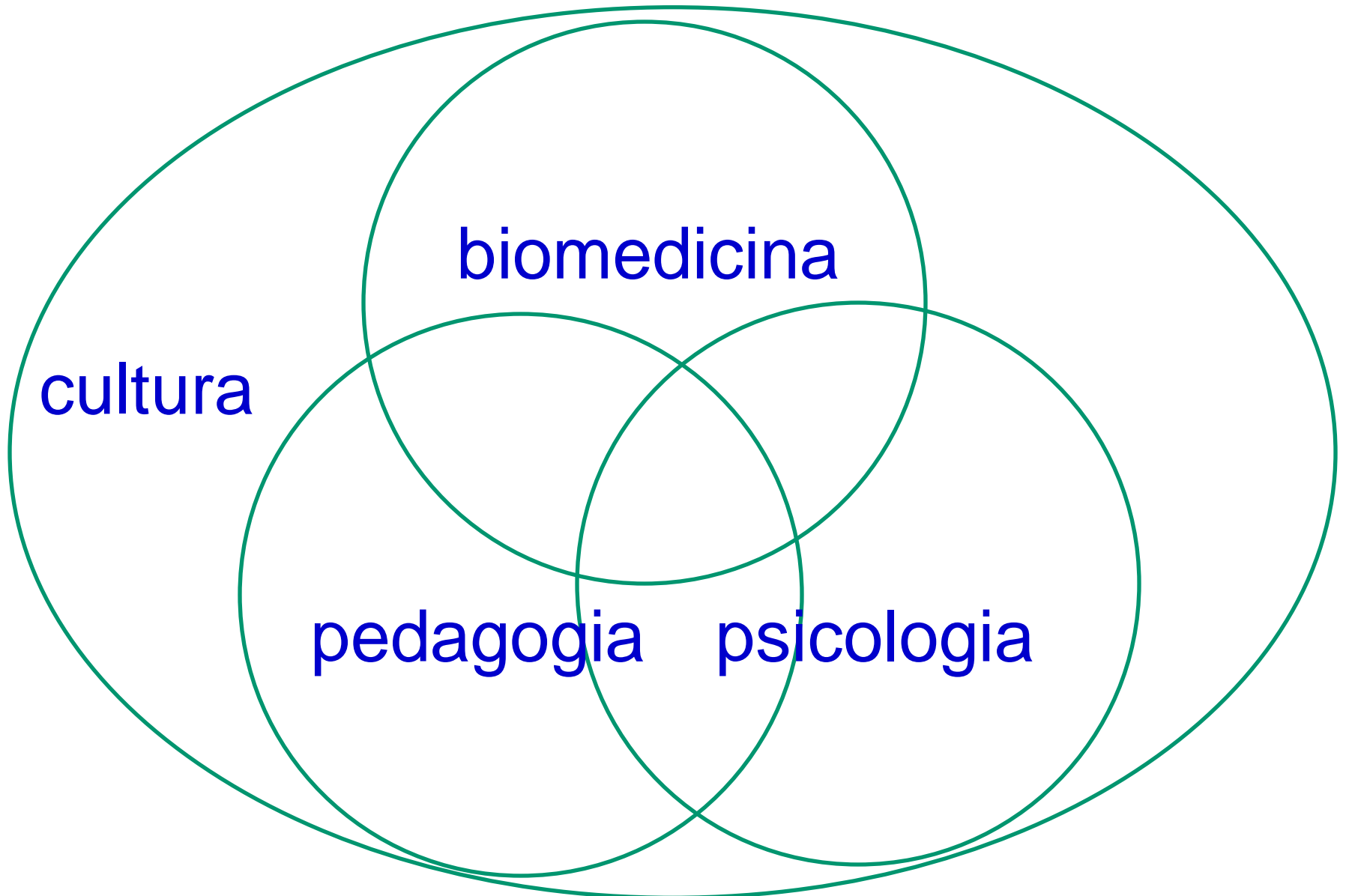
Fundació R. Carrasco i Formiguera
Dr. Carulla, 12, 2.
08017 Barcelona
Tel. 93 205 44 11 Fax 93 280 29 67
e-mail: fundrcf@retemail.es

Dn/ Educació diabet.
3 tasses al dia

hr. Maria Pi

~~17/00~~ col Ruo
1/2/03

Abordatge global de la malalattia crònica

Guió

- Revisar el concepte de la relació clínica.
- Revisar l'acompliment terapèutic (*compliance*) i analitzar-ne les causes.
- Alguns suggeriments per millorar la comunicació amb els pacients.

Principis de la pràctica mèdica

- No maleficència o deure de no fer mal.
Primum non nocere.
- Beneficència o deure d'assistir de la millor manera possible a qui ens ho demana.

Autonomia: deure de tractar les persones com individus lliures, amb capacitat de decidir per ells mateixos. Implica la obligació de protegir a persones amb capacitats limitades, como els nens. Paradigma: el consentiment informat.

Justícia: deure de protegir els drets de terceres persones (obligació de declarar determinades malalties infeccioses).

Models de relació clínica

El model de relació clínica predominant històricament ha estat el paternalisme.

Implica la limitació intencionada de la autonomia o la llibertat de decisió d'una persona sense tenir en compte la seva opinió, amb la finalitat d'estalviar-li un mal (proteccionista) o proporcionar-li un bé (perfeccionista).

A l'altre extrem hi ha l'autonomisme, desenvolupat per la bioètica anglosaxona als anys 70 i 80 del segle XX, nascut com a rebuig del paternalisme, que era considerat com una ingerència injustificada a la autonomia personal.

En aquest model el pacient surt de la tutela “paterna” i decideix sobre el seu propi bé en el context sanitari.

Paternalisme i autonomisme son models extrems i fracassats que cal substituir per ...

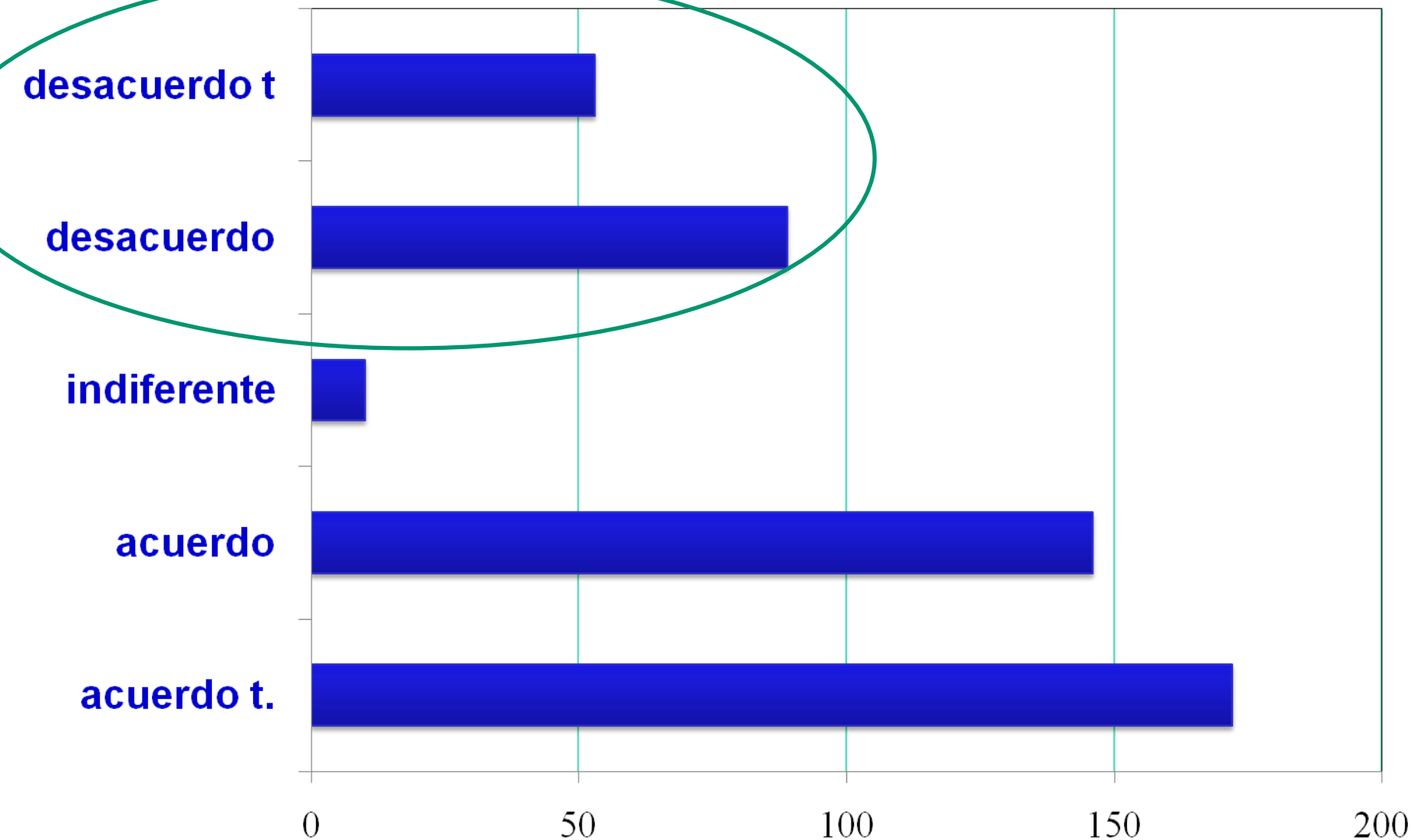

La decisió compartida

Dues preguntes:

- fins a quin punt la relació clínica actual obeeix al model de la decisió compartida?
- quines barreres s'oposen a la implantació del model?

Actitud de los profesionales frente a la autonomía del paciente (DAS 2003, Anderson) SEMI, Salamanca 17/1/2010

Actitud de los profesionales frente a la autonomía del paciente (DAS 2003, Anderson) SEMI, Salamanca 17/1/2010

“Lo que hace el paciente tiene más impacto sobre el control de la glucosa que cualquier otra cosa que puedan hacer los profesionales de la salud”

68/80 personas están de
acuerdo con la afirmación

Actitud de los profesionales frente a la autonomía del paciente (DAS 2003, Anderson) SEMI, Salamanca 17/1/2010

“Las personas con diabetes
deberían tener la última palabra sobre
sus objetivos de glucosa en sangre”

50/80 personas están en
desacuerdo con la afirmación

Guió

- Revisar el concepte de la relació clínica.
- Revisar l'acompliment terapèutic (*compliance*) i analitzar-ne les causes.
- Alguns suggeriments per millorar la comunicació amb els pacients.

1º Update **Cardiometabólico**

26 -27 de Junio de 2009

Hotel Hilton Diagonal Mar
Passeig del Taulat 262-264
08019 - Barcelona

Organizado por

Con el Patrocinio de

1º Update **Cardiometabólico**

26 -27 de Junio de 2009

Hotel Hilton Diagonal Mar
Passeig del Taulat 262-264
08019 - Barcelona

Organizado por

Con el Patrocinio de

Comité Científico:

Dr. Pedro Conthe

*Jefe de Sección de Medicina Interna, Hospital Gregorio Marañón, Madrid
Presidente de SEMI (Sociedad Española de Medicina Interna)*

Dr. Francisco Javier Ampudia Blasco

Servicio de Endocrinología, Hospital Clínico, Valencia

Dr. Xavier Pintó Sala

*Director del Programa de Riesgo Vascular, Hospital Universitario de Bellvitge,
Barcelona*

Dr. José Ramón González Juanatey

*Jefe de Servicio de Cardiología, Complejo Hospitalario Universitario de Santiago
(CHUS), La Coruña*

**Área
Cardio
metabólica**

Creo que las recomendaciones que doy a mis pacientes son...

- Altamente eficaces 41 %
- Eficaces 58 %
- Poco eficaces 1 %
- Ineficaces 0 %

Creo que el grado de cumplimiento de mis pacientes en general es...

- Muy elevado 11 %
- Elevado 62 %
- Bajo 21 %
- Muy bajo 6 %

Multidimensional analysis of treatment adherence in patients with multiple chronic conditions.

A cross-sectional study in a tertiary hospital.

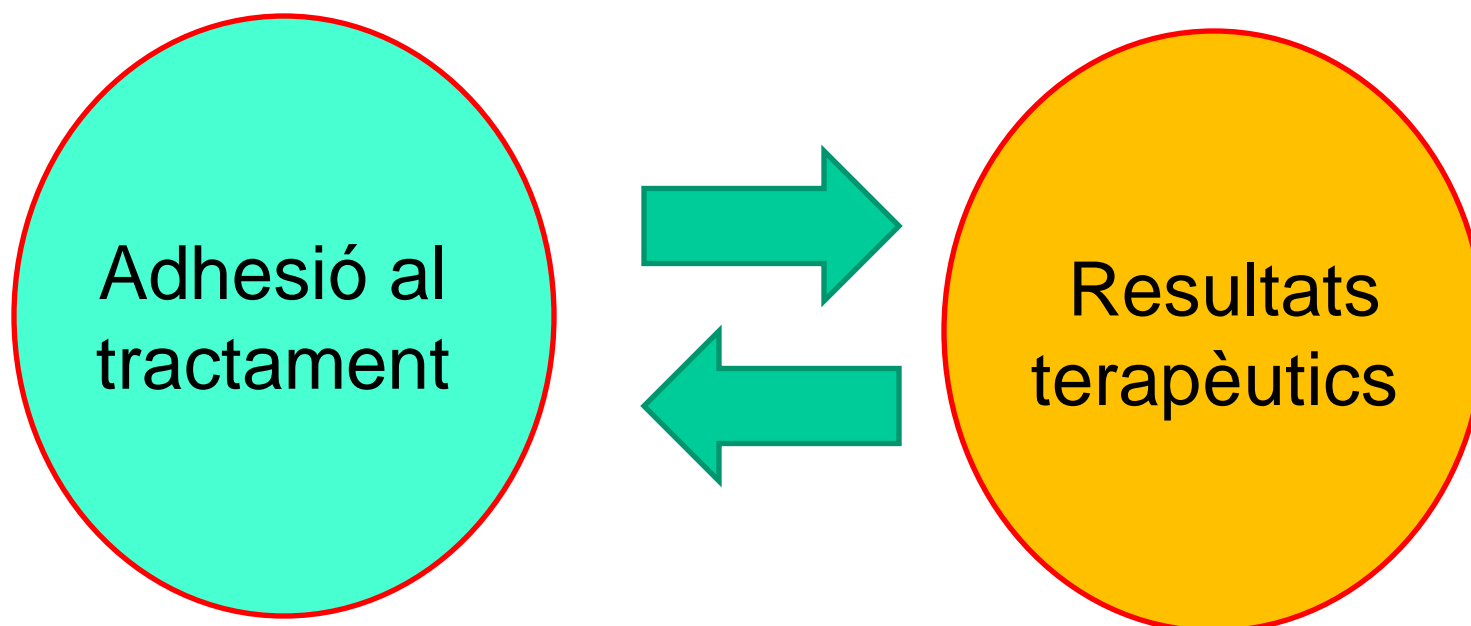
Jansà M. et al.

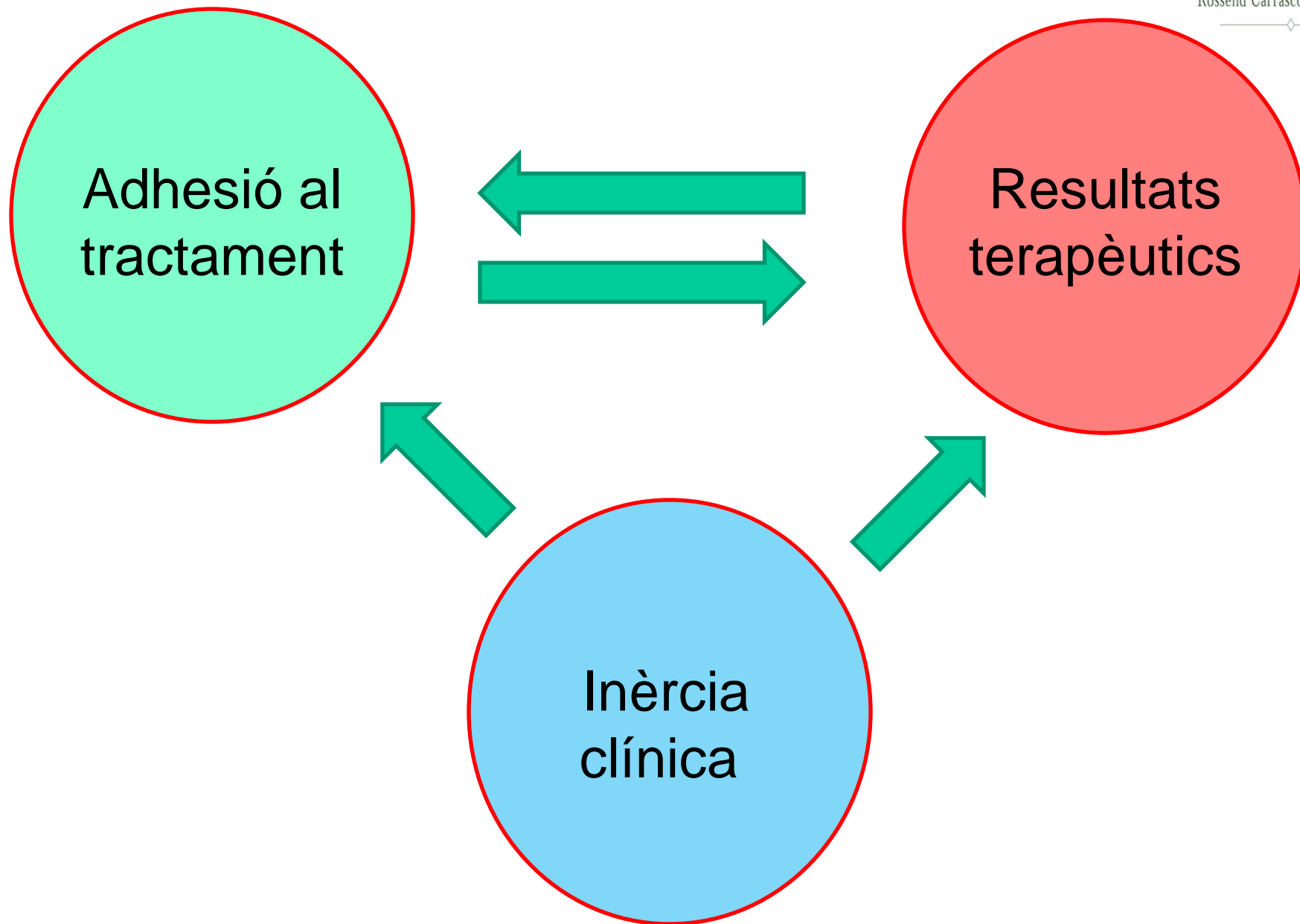
Patient Educ Couns (2010);doi:10.1016/j.pec.2009.12.012

- A los 6-12 meses del alta hospitalaria 18 % tienen una buena adhesión al tratamiento.
- Los de mala adhesión tienen más CI (21 vs 4 %), más HTA (44 vs 15 %) más dislipemia (19 vs 6 %), más edad (64 vs 55 a.) y mayor complejidad terap. (95 vs 70%).
- El número de CC, la complejidad terapéutica, el número de pastillas y la HTA son predictivos de mala adhesión.

Educació terapèutica

Adhesió y *outcomes*

Inèrcia clínica

“Plenament coneixedor de que el pacient està tractat de manera insuficient, el PS decideix deliberadament no intensificar el tractament (Philips, 1999)” perquè

- Sobrevalora l’atenció que proporciona.
- Té “bones raons” para pactar amb el pacient endarrerir la decisió del canvi.
- Li falta formació en objectius terapèutics i la manera d’assolir-los.
- Té dubtes raonables sobre la necessitat del canvi.

Inèrcia clínica i falta d'adhesió (*)

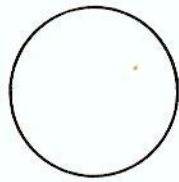
- Dos fenòmens homòlegs molt freqüents en malalties cròniques.
- La resistència al canvi, el denominador comú.
- Una i altra són formes de “miopia clínica”.
- Lluitar-hi eficaçment en contra suposa més benefici que qualsevol descobriment biomèdic (WHO, 2006)

(*) *Patient non-adherence and HCP inertia are clinical myopia. Diabetes and Metabolism 2008; 34:382-5*

Guió

- Revisar el concepte de la relació clínica.
- Revisar l'acompliment terapèutic (*compliance*) i analitzar-ne les causes.
- Alguns suggeriments per millorar la comunicació amb els pacients.

SEGONS TU, ÉS EL SOL
QUE GIRA AL VOLTANT DE
LA TERRA, O LA TERRA AL
VOLTANT DEL SOL ?

ÉS EL SOL
QUE GIRA...

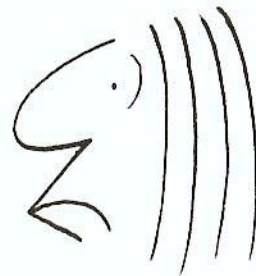

PERÒ QUÈ
T'HAN
EXPLICAT A
L'ESCOLA ?

QUE EL SOL NO ES
MOU I QUE LA
TERRA GIRA ...

PERÒ TU QUÈ VOLIES SABER, EL
QUE M'HAN EXPLICAT A L'ESCOLA
O EL QUE JO EN PENSO ?

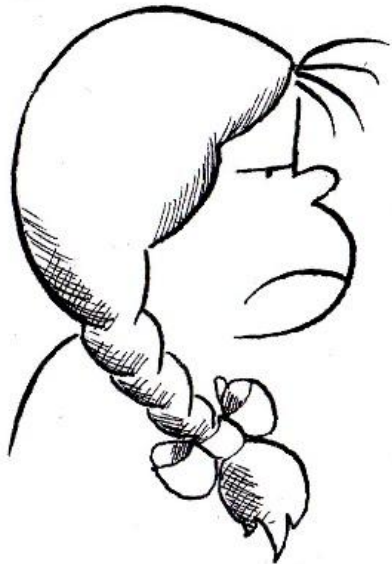

search ID: abba0443

"Did you cut your lip shaving or is the bandage across your mouth evidence you want to listen to me?"

VOSALTRES, NOÏS, TENIU UN MUNT
D'IDEES EQUÏVOCADES SOBRE
NOSALTRES, LES NOÏES, I LA PRIMERA,
LA MÉS TÍPICA I MÉS FALSA DE TOTES ÉS
QUE PARLEM MASSA, QUE NO PAREM
DE XERRAR, QUE NO DEIXEM ESPAI ALS
ALTRES QUE VOLEN DIR LA SEVA OPINIÓ.
PERÒ ÉS UNA COSA ABSOLUTAMENT
FALSA, QUE NO CORRESPON A LA
REALITAT. ESTÀS D'ACORD AMB MI?

FRATO'13

The word 'listen' contains the same letters as the word 'silent.'

(Australian pianist)

A close-up photograph of an hourglass with orange sand. The sand is captured in mid-fall, creating a dynamic, blurred trail through the narrow neck. The lighting is dramatic, highlighting the texture of the sand and the smooth curves of the glass. The background is dark and out of focus.

**Mig minut de silenci al
començar la visita**

Meeting DAWN,
Londres, 2004

“Els que aprenen han de creure en el missatger, no solament en el missatge”

(Jaume Sarramona,
Teoria de l'educació, 2008)

De la información transmitida en un mensaje...

(Mehrabian, 1972)

7 % depende de la verbal estricta

38 % depende de la voz (tono, volumen, ritmo)

55 % depende del lenguaje corporal

Dediquem molt temps a tractar de convèncer als pacients i molt rarament usem les capacitats de persuasió i seducció, oblidant que ...

l'aprenentatge és un procés molt més emocional que racional.

Invictus (2009)

"Comienza tu día con una sonrisa y verás lo divertido que es ir por ahí desentonando con todo el mundo"

Teatro de Bellis 2022 © Desigual/Fototeca. Operación as programos e.o.p

“Las sonrisas son pequeños actos de solidaridad” (Goffman)

Post-it

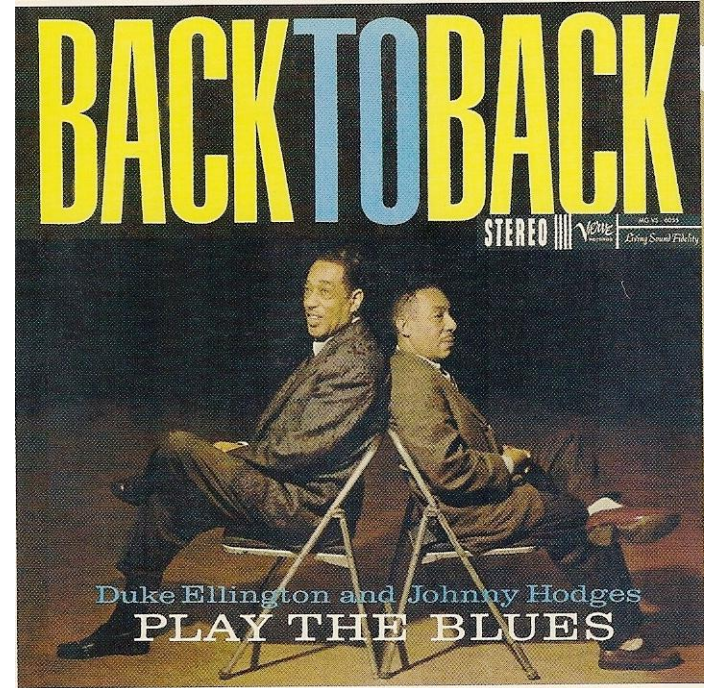
For the little things you'll forget

Registrar les dades acuradament

El treball en equip

Saint Louis Blues (WC Handy)

- Duke Ellington (p)
- Johnny Hodges (as)
- Harry Edison (t)
- Les Span (g), Sam Jones (b), Jo Jones (d)

AVISOS PARROQUIALES

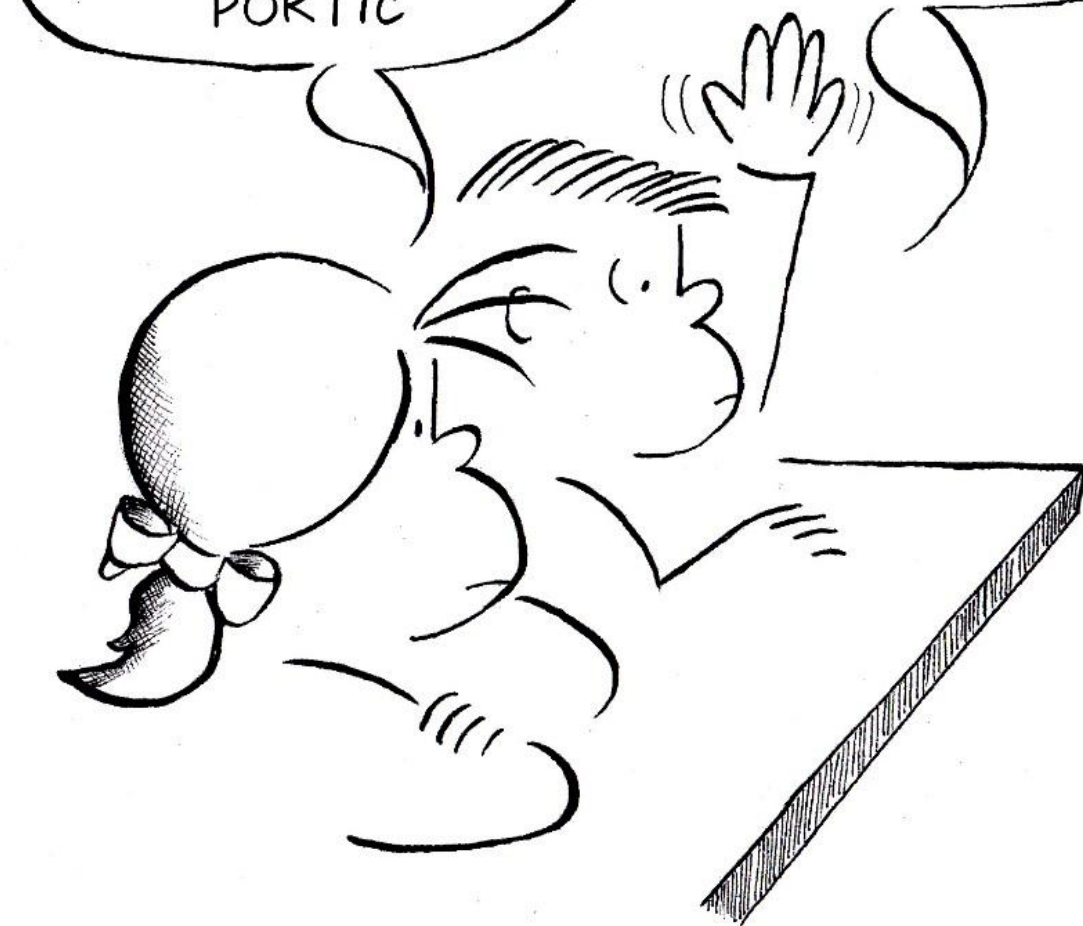
- El grupo de recuperación de la confianza en sí mismos se reúne el jueves por la tarde, a las ocho. Por favor, para entrar usen la puerta trasera.
- Estimadas señoras, ¡no se olviden de la venta de beneficencia! Es una buena ocasión para liberarse de aquellas cosas inútiles que estorban en casa. Traigan a sus maridos.

AVISOS PARROQUIALES

- Tema de la catequesis de hoy: “Jesús camina sobre las aguas”. Catequesis de mañana: “En búsqueda de Jesús”.
- El párroco encenderá su vela en la del altar. El diácono encenderá la suya en la del párroco, y luego encenderá uno por uno a todos los fieles de la primera fila.

SENYU, AHIR VAIG
TROBAR UN
PRESERVATIU AL
PÒRTIC

SENYU, QUÈ ÉS
UN PÒRTIC?

FRATO'13

MARE, COM HO HAS
FET PERQUÈ
NAIXÉS EL
LLUÏSET?

VAIG ANAR AL
JARDÍ I EL VAIG
TROBAR A SOTA
D'UN ROSER
BEN BONIC.

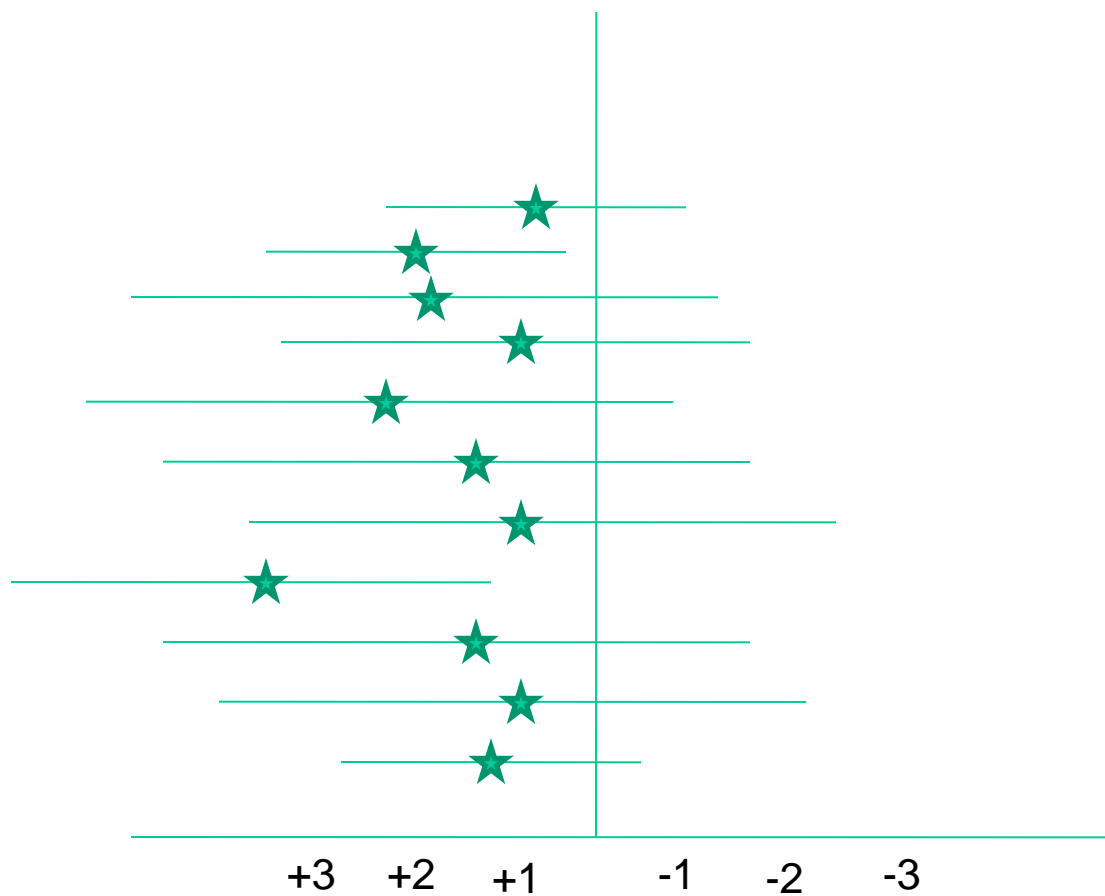
I PER-
QUÈ
NAIXÉS
JO?

VAIG ANAR AL
JARDÍ I ET VAIG
TROBAR A SOTA
D'UN GERANI
MOLT GROS.

I MAI NO HAS
TINGUT UN
PART NORMAL,
MARE?

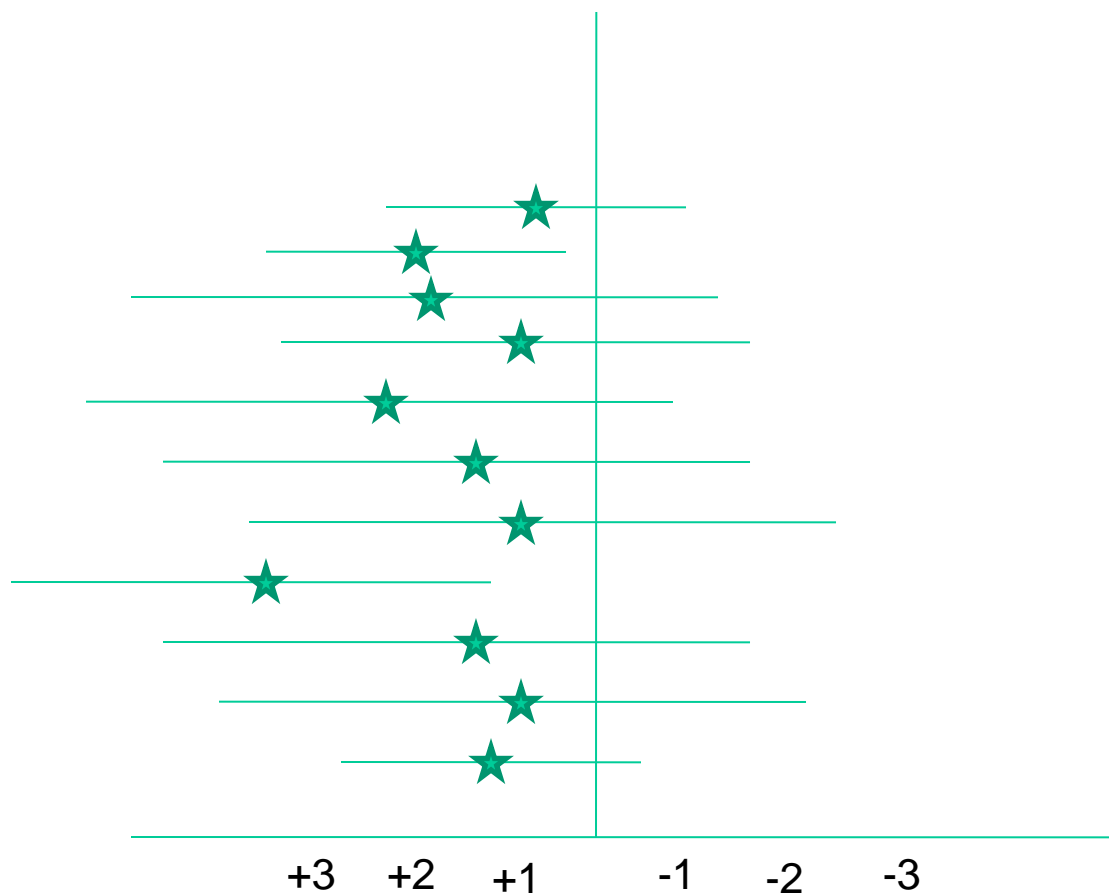
MDI, ICSI, sensor de glucosa, tipo de insulina, ...

HbA1c, LDL col, TA, TG...
Calidad de vida, bienestar

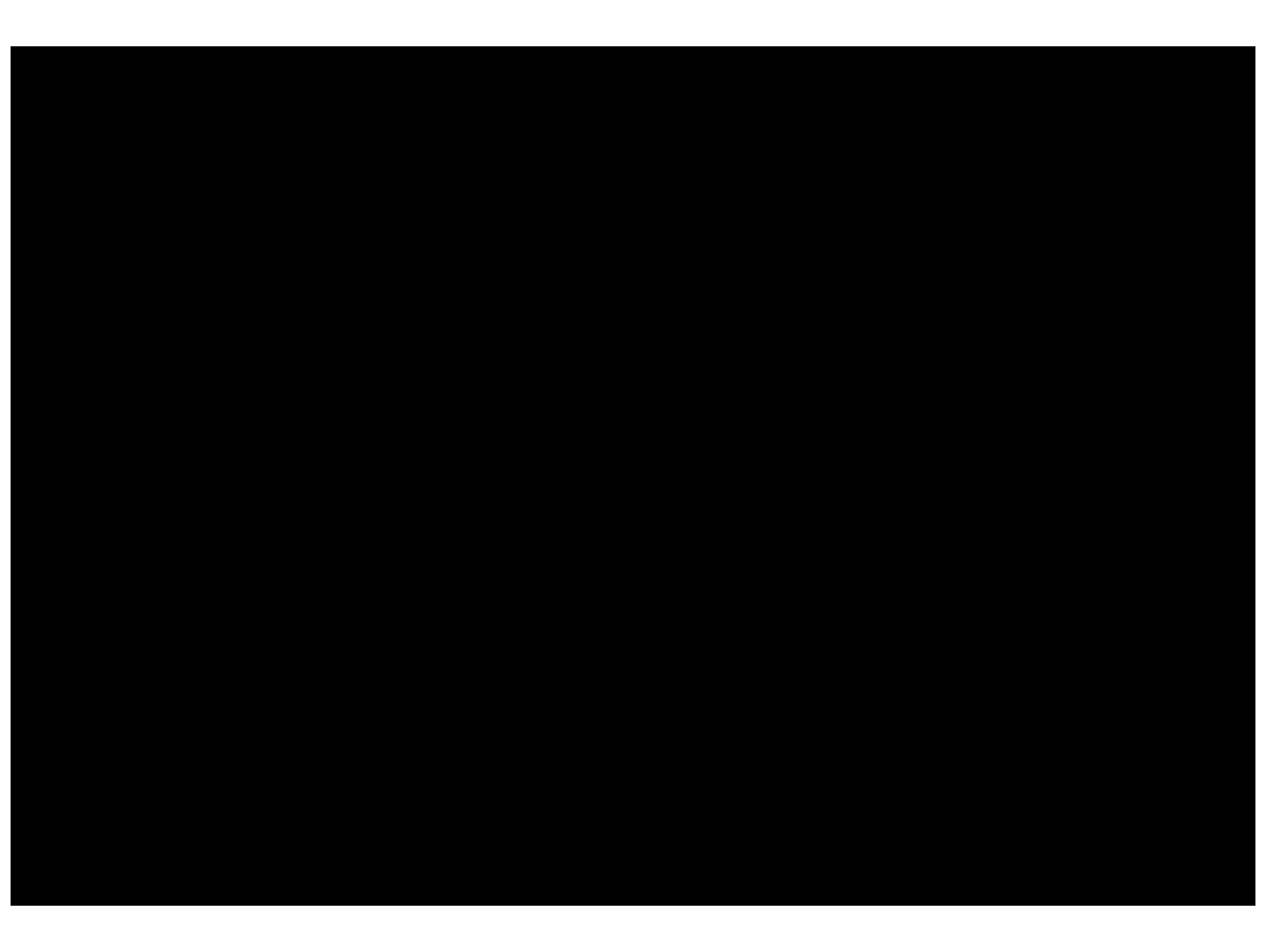
Investigar sobre los “intangibles”

(empatía, buen humor, convicción, entrega, soporte emocional...)

HbA1c, LDL col, TA, TG...
Calidad de vida, bienestar

El afecto es el motor del cambio

“Aprendemos porque amamos“
(Ruffino, 1982)

NUEVAS FÓRMULAS PARA REDUCIR EL DÉFICIT SANITARIO

**"Seu raio x mostrou uma costela quebrada,
mas nós corrigimos com o Photoshop"**

**VISITE SEU OFTALMOLOGISTA
REGULARMENTE.**

DISCÚLPEME DOCTOR
PERO... ¿DÓNDE SE INYECTA
EL COLÁGENO PARA RELLENAR
EL VACÍO EXISTENCIAL...?

Positive proof of global warming.

**18th
Century**

1900

1950

1970

1980

1990

2006

TAMPAX®

L'humor és una potentíssima eina de seducció... també a la relació clínica

“El contrari de divertit és avorrit, no seriós”
de manera que tot pot ser seriós i divertit alhora.
(Gonçal Lloveras)

**Gràcies per compartir aquesta reflexió
danielfiguerola@frcf.cat**

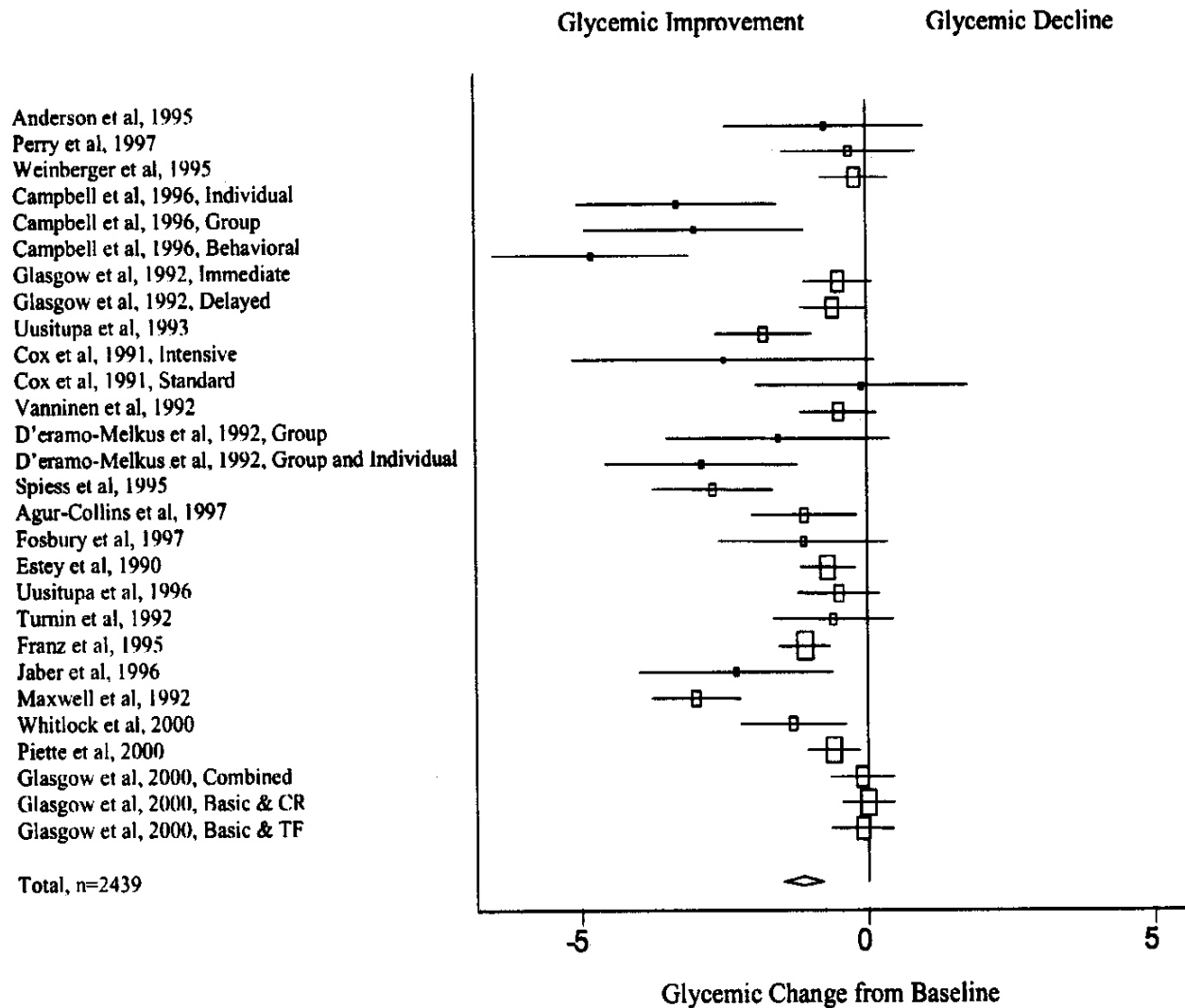

Fig. 2. Effect of diabetes patient education on glycemic change from baseline. Glycemic change from baseline is shown for each individual study, with lines extending from the symbols representing 95% confidence intervals. Size of data marker indicates relative weight.

Patient adherence to medical treatment (metaanálisis)

BMC Health Serv Res 2007; 7:55-80

- programas exclusivamente psicoeducacionales son inefectivos.
- intervenciones multifactoriales (abordaje afectivo, cognitivo, conductual) son más efectivas que las de factor único.
- no se han producido cambios en el cumplimiento en las últimas décadas a pesar de los avances en investigación.

Group based training for self-management strategies in people with type 2 diabetes mellitus

Deakin T et al

Cochrane Database Syst Rev 2012; (2):CD003417 pub2

A l'any de la intervenció comparant grups amb individual:

• HbA1c	- 0.8 %	(p < .0001)
• Pes	- 1.6 kg	(p = .02)
• Coneixements	SMD 1.0	(p <.00001)
• Compliance	OR 11.8	(p <.00001)

YOU' LL NEVER
GET TO WORK
ON TIME
HAHA!!

Em sembla que hauríem d'anar a...

- Recerca clínica orientada a una major eficàcia (trials), però sobre tot a efectivitat (població general) i eficiència (relació amb el cost) i menys dependent de la indústria farmacèutica.
- Assistència menys medicalitzada, basada en la decisió compartida i *l'empowerment*.
- Ensenyament professional orientat en el pacient i no en la malaltia, basat en la descoberta i en el debat intel·lectual, i liderat per docents competents.
- Gestió sanitària àgil, sense prejudicis, intel·ligent.

Adherence

means

Adesão / adhesió

but not

Aderência / adherència!

DM1 + DM2 Results *on target* (%)

(HbA1c < 7, CT < 180, LDL < 100, TG < 150. TA < 140/80)

